

به نام خدا

ساختار تشکیلاتی، وظایف و فرایند تصمیم‌گیری در بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران و نحوه تعامل با بانک‌ها

فهرست مطالب

چکیده	۱
مقدمه	۱
۱. وظایف و تشکیلات ساختاری بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران.....	۴
۲. وظایف اصلی بانک مرکزی.....	۹
۳. فرایند تصمیم‌گیری	۱۰
۴. نحوه ارتباط بانک مرکزی با بانک‌های دولتی و خصوصی	۱۳
جمع‌بندی و نتیجه‌گیری.....	۱۸
منابع و مآخذ.....	۲۰

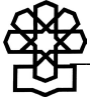
ساختار تشکیلاتی، وظایف و فرایند تصمیم‌گیری در بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران و نحوه تعامل با بانکها

چکیده

ساختار تشکیلاتی و وظایف بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران در ادوار مختلف قانون‌گذاری با توجه به هدف قانون‌گذار و نیز ضرورت‌های برنامه‌های اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی با تغییرات مختلفی مواجه بوده است. این تغییرات از یک طرف با توجه به مناسبات و تحولات بین‌المللی و از طرف دیگر با توجه به مسائل داخلی شکل گرفته است. این گزارش به لحاظ فوریت به‌طور خلاصه ساختار، وظایف، فرایند تصمیم‌گیری و نحوه تعامل با بانکها را برای بانک مرکزی طبق آخرین قوانین مصوب بررسی می‌کند.

مقدمه

با توجه به ضرورت وجود یک نهاد مستقل تصمیم‌گیری پیرامون سیاست‌های پولی و بانکی، پس از تصویب قانون بانکی و پولی کشور در تاریخ هفتم خرداد ماه ۱۳۳۹، بانک مرکزی ایران تشکیل شد. طبق فصل دوم قانون مذکور کلیه امور مربوط به چاپ اسکناس و ضرب سکه و پشتوانه آن به بانک مرکزی محول و همچنین طبق مواد (۱۴)

و (۱۸) قانون مزبور انتشار اسکناس که قبلاً به‌موجب قانون مصوب ۳۰ تیر ماه ۱۳۳۳ با هیئت مشترکی بود، منحصرأً به بانک مرکزی ایران واگذار شد. اصولاً به‌دنبال تفکیک عملیات تجاری از چاپ اسکناس و سیاست‌های پولی و اعتباری، لزوم ایجاد بانک مرکزی ایران با هدف نظارت و هدایت فعالیت‌های بانک‌های کشور، تنظیم اعتبارات، حفظ ثبات قیمت‌ها، حفظ ارزش پول، کنترل دقیق امور ارزی و هدایت پس‌اندازهای کشور به سوی سرمایه‌گذاری‌های مولد مطرح شد. بدین‌ترتیب بانک مرکزی ایران در تاریخ ۱۸ مرداد ماه ۱۳۳۹ با سرمایه ۶/۳ میلیارد ریال و ۳۸۸ نفر پرسنل تأسیس شد.

پس از تصویب قانون پولی و بانکی کشور در تیر ماه ۱۳۵۱، بانک مرکزی ایران، براساس ارکان طراحی شده، به‌عنوان تنظیم‌کننده نظام پولی و اعتباری کشور، عهده‌دار وظایف ذیل شد:

الف) انتشار اسکناس و سکه‌های فلزی رایج کشور طبق مقررات این قانون (مصوب ۱۳۵۱).

ب) نظارت بر بانکها و مؤسسات اعتباری طبق مقررات این قانون.

ج) تنظیم مقررات مربوط به معاملات ارزی و

پس از پیروزی انقلاب و با ملی شدن نظام بانکی، فعالیت بانکی شکل دولتی به خود گرفته و وظایف بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران نیز صرفاً در حیطه بانک‌های دولتی محدود شد.

با تصویب قانون عملیات بانکی بدون ربا در شهریور ماه ۱۳۶۲، استقرار نظام پولی و اعتباری بر مبنای حق و عدل ... در جهت سلامت و رشد اقتصاد کشور یکی از

اهداف نظام بانکی تعیین شده و بانک مرکزی نیز به شرح ذیل مجاز به دخالت و نظارت در امور پولی و بانکی شد (مواد ۱۹ و ۲۰):

۱. تعیین سیاست اعتباری و تسهیلات اعطایی

۲. دخالت و نظارت در امور پولی و بانکی

۳. تعیین حداقل و حداکثر نسبت سهم سود بانکها در عملیات مشارکت و ...

۴. تعیین حداقل و حداکثر نسبت سود بانکها در معاملات اقساطی و ... در

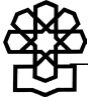
تناسب با قیمت تمام شده

۵. تعیین انواع و میزان حداقل و حداکثر کارمزد خدمات بانکی و حق الوکاله

بکارگیری سپرده‌های سرمایه‌گذاری که توسط بانکها دریافت می‌شود.

همچنین جهت رونق گرفتن اقتصاد و نیاز به افزایش کارایی سیستم بانکی از طریق ایجاد انگیزه رقابت در حوزه پولی، قانون اجازه تأسیس بانکهای غیردولتی در فروردین ماه ۱۳۷۹ به تصویب رسید که براساس بند «الف» ماده واحده قانون مذکور سیاستگذاری پولی، اعتباری، ارزی و ... نظارت بر بانکها و صدور مجوز فعالیت بانکی ... جهت اعمال حاکمیت همچنان در اختیار دولت (بانک مرکزی) باقی مانده است. ضوابط مربوط به نحوه فعالیت بانکها نیز طبق قانون پولی و بانکی کشور، مصوب ۱۳۵۱ و قانون عملیات بانکی بدون ربا اعلام شده است. بنابراین تمامی حقوق و وظایف بانک مرکزی در نظارت و دخالت در بانکهای دولتی به بانکهای غیردولتی نیز تسری دارد.

علاوه بر ورود بانکهای غیردولتی در قالب فعالیت رسمی، بخش غیررسمی و یا به عبارتی بخش غیرمتمثل پولی نیز با عنایت به نیاز اقتصادی جامعه روز به روز

رشد کرد و در مقاطعی نیز مشکلاتی را به وجود آورد. این امر موجب تصویب قانون دیگری تحت عنوان «قانون تنظیم بازار غیرمتمثل پولی»، در دی ماه ۱۳۸۳ شد.

براساس ماده (۱) قانون مذکور اشتغال به عملیات بانکی ... بدون دریافت مجوز از بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران ممنوع اعلام شد.

همچنین براساس تبصره «۳» ماده (۱) آیین‌نامه ناظر بر تأسیس، فعالیت و نظارت بر آنها و ... براساس قوانین پولی و بانکی و عملیات بانکی بدون ربا با تأیید شورای پول و اعتبار به تصویب هیئت وزیران خواهد رسید. این آیین‌نامه هنوز ابلاغ نشده است و بانک مرکزی هم‌اکنون براساس قانون قبلی بر صندوق‌های قرض‌الحسنه نظارت می‌نماید.

۱. وظایف و تشکیلات ساختاری بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران

طبق قانون پولی و بانکی مصوب ۱۳۵۱ ارکان بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران متشکل از پنج رکن زیر است:

۱-۱. مجمع عمومی،

۱-۲. شورای پول و اعتبار،

۱-۳. هیئت عامل،

۱-۴. هیئت نظارت بر اندوخته اسکناس،

۱-۵. هیئت نظار.

تشکیلات ساختاری هر یک از ارکان فوق‌الذکر طبق آخرین قوانین مصوب عبارت است از:

۱-۱. مجمع عمومی بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران

اعضای این مجمع متشکل است از:

- رئیس‌جمهور (ریاست مجمع)،
- وزیر امور اقتصادی و دارایی،
- رئیس سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور،
- وزیر بازرگانی،
- یک نفر از وزرا به انتخاب هیأت وزیران.

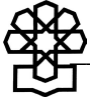
برخی از وظایف مجمع عمومی بانک‌ها عبارت است از:

- رسیدگی و تصویب ترازنامه بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران،
- رسیدگی و اتخاذ تصمیم نهایی نسبت به گزارش‌های هیئت نظارت،
- انتخاب اعضای هیئت نظار به پیشنهاد وزیر دارایی و

همچنین طبق تبصره‌های «۱» و «۲» بند «هـ» ماده (۱۰) قانون برنامه چهارم، رئیس کل بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران به پیشنهاد رئیس‌جمهور و بعد از تأیید مجمع عمومی بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران با حکم رئیس‌جمهور منصوب می‌شود.

در این حال، قائم مقام بانک مرکزی نیز به پیشنهاد رئیس کل بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، پس از تأیید مجمع عمومی، با حکم رئیس‌جمهور منصوب می‌شود.

تصمیمات مجمع عمومی به اکثریت آراء دارندگان حق رأی اتخاذ خواهد شد.

۱-۲. شورای پول و اعتبار

اعضای این شورا براساس حکم قانون برنامه چهارم توسعه عبارتند از:

- وزیر امور اقتصادی و دارایی یا معاون وی،
 - رئیس کل بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران،
 - رئیس سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور یا معاون وی،
 - دو تن از وزرا به انتخاب هیأت وزیران،
 - وزیر بازرگانی،
 - دو نفر کارشناس و متخصص پولی و بانکی به پیشنهاد رئیس کل بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران و تأیید ریاست جمهوری،
 - دادستان کل کشور یا معاون وی،
 - رئیس اتاق بازرگانی و صنایع و معادن،
 - رئیس اتاق تعاون،
 - نمایندگان کمیسیون‌های «امور اقتصادی» و «برنامه و بودجه و محاسبات» مجلس شورای اسلامی (هر کدام یک نفر) به‌عنوان ناظر با انتخاب مجلس.
- ریاست شورا بر عهده رئیس کل بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران خواهد بود.
- برخی از وظایف شورای پول و اعتبار براساس بند «الف» ماده (۱۸) قانون پولی و بانکی کشور (مصوب ۱۳۵۱)، عبارتند از:

۱. رسیدگی و تصویب سازمان، بودجه، مقررات استخدای و ... بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران،
۲. رسیدگی و اظهارنظر نسبت به ترازنامه بانک مرکزی برای طرح در مجمع،
۳. اظهارنظر درباره موضوعات ارجاع شده از طرف بانک مرکزی به شورا،

۴. رسیدگی و تصویب آیین‌نامه‌های مذکور در قانون،

۵. اظهارنظر در مسائل بانکی و پولی و اعتباری کشور و همچنین اظهارنظر نسبت به لوایح مربوط به وام یا تضمین اعتبار و ... که از طرف دولت به شورا ارجاع می‌شود.

۶. دادن نظر مشورتی و توصیه به دولت در مسائل بانکی و پولی و ... که به نظر شورا در وضع اقتصادی و ... کشور مؤثر خواهد بود.

۷. همچنین براساس بند «ز» ماده (۱۰) قانون برنامه چهارم، نسبت کفایت سرمایه بانک‌ها جهت ایجاد ساختار مالی مناسب و ... را شورای پول و اعتبار تعیین خواهد کرد.

۱-۳. هیأت عامل

هیأت عامل بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران مرکب است از:

- رئیس کل بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران (بالاترین مقام اجرائی و مسئول حسن اداره امور بانک مرکزی و موظف به اجرای قانون پولی و بانکی و آیین‌نامه‌های مربوط به آن)،
- قائم مقام رئیس کل،
- دبیر کل بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران (عهده‌دار سرپرستی دبیرخانه شورای پول و اعتبار نیز است)،
- معاون اداری و مالی،
- معاون اقتصادی،
- معاون ارزی.

۱-۴. هیأت نظارت بر اندوخته اسکناس

هیأت نظارت بر اندوخته اسکناس از افراد زیر تشکیل می‌شود:

- رئیس کل بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران یا معاون او،
- دو نماینده مجلس شورای اسلامی به انتخاب مجلس،
- دادستان کل کشور یا معاون او،
- خزانه‌دار کل کشور،
- رئیس کل دیوان محاسبات،
- رئیس هیأت نظار،

نکته: هیئت نظارت مطابق بند «الف» ماده (۲۱) قانون پولی و بانکی کشور (مصوب ۱۳۵۱)، عهده‌دار نظارت بر حسن اجرای ماده (۵) قانون مذکور، از طریق تحویل و نگاهداری اسکناس‌های چاپ شده و همچنین نگاهداری حساب دارایی‌ها و صورت جواهرات سلطنتی و تنظیم مقررات مربوط به نمایش و نظارت بر ورود و خروج آن‌ها از خزانه بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران و به علاوه نظارت در معدوم کردن اسکناس‌هایی که باید از جریان خارج شود، است.

۱-۵. هیأت نظار

هیأت نظار مرکب از یک نفر رئیس و چهار نفر عضو از میان حساب‌رسان خبره یا افراد مطلع در امور حسابداری و یا بانکی با داشتن حداقل ده سال سابقه کار است که به پیشنهاد وزیر امور اقتصادی و دارایی و تصویب مجمع عمومی برای مدت دو سال انتخاب می‌شوند و انتخاب مجدد آنان بلامانع است.

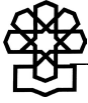

نکته: هیئت نظار براساس بند «الف» ماده (۲۲) قانون پولی و بانکی کشور (مصوب ۱۳۵۱) مسئول رسیدگی به حساب‌ها و تعهدات بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران است که نسبت به صحت این حساب‌ها و تعهدات اظهارنظر می‌کند.

۲. وظایف اصلی بانک مرکزی

به‌طور کلی براساس قوانین پولی و بانکی کشور، مصوب تیر ماه ۱۳۵۱ و عملیات بانکی بدون ربا، مصوب شهریور ماه ۱۳۶۲، بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران به‌عنوان تنظیم‌کننده نظام پولی و اعتباری کشور، موظف به انجام وظایف زیر است:

- حفظ ارزش داخلی و خارجی پول ملی کشور،
- انتشار اسکناس و ضرب سکه‌های فلزی رایج کشور،
- تنظیم مقررات مربوط به معاملات ارزی و ریالی،
- نظارت بر معاملات طلا و وضع مقررات مربوط به آن،
- نظارت بر صدور و ورود ارز و پول رایج کشور،
- تنظیم‌کننده نظام پولی و اعتباری کشور،
- نظارت بر بانک‌ها و مؤسسات اعتباری،
- تنظیم حجم اعتبارات بانکی و ایجاد هماهنگی، متناسب با نیازهای پولی کشور،
- نگهداری از حساب‌های کلیه وزارتخانه‌ها و مؤسسات دولتی و وابسته به دولت،
- نگهداری کلیه ذخایر ارزی و طلای کشور،
- نمایندگی دولت در سازمان‌های مالی و بین‌المللی،
- در اختیار داشتن تصدی تمام عملیات انتشار اوراق بهادار دولتی،

• انعقاد موافقتنامه پرداخت و اجرای قراردادهای پولی، مالی، بازرگانی و ترانزیتی دولت و سایر کشورها.

بدین ترتیب رسالت اصلی بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران آن است که با اجرای سیاست‌های پولی و اعتباری شرایط مساعد برای پیشرفت اقتصادی کشور را فراهم سازد و در اجرای برنامه‌های مختلف اعم از برنامه‌های تثبیت و توسعه اقتصادی پشتیبان دولت باشد.

در این راه حفظ ثبات ارزش پول و تعادل موازنه پرداخت‌ها به همراه رشد مداوم اقتصادی از طریق اجرای سیاست‌های پولی از اهداف مهم آن به شمار می‌رود.

۳. فرایند تصمیم‌گیری

فرایند تصمیم‌گیری در بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، زنجیره‌وار بوده و در اغلب موارد، کلیه ارکان با رعایت سلسله مراتب در فرایند تصمیم‌گیری مؤثر هستند که برخی از آن‌ها به شرح زیر است:

الف) براساس بند «الف» مواد (۱۱) و (۵) قانون پولی و بانکی کشور (مصوب ۱۳۵۱)، انتشار اسکناس و سکه‌های فلزی رایج از وظایف بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران است و این بانک باید برابر صددرد اسکناس‌های منتشر شده همواره دارایی‌هایی به شکل طلا، ارز و اسناد و اوراق بهادار به‌عنوان پشتوانه در اختیار داشته باشد.

در این راستا و براساس بند «الف» ماده (۲۱) همان قانون نظارت بر حسن اجرای مفاد ماده (۵) از اختیارات هیئت نظارت بر اندوخته اسکناس بوده و از طرفی نیز

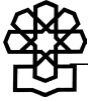

براساس جزء ۶، بند «الف» ماده (۱۸) قانون پولی و بانکی کشور، شورای پول و اعتبار درخصوص موضوعات ارجاعی رئیس کل بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران به شورا نیز اظهارنظر می‌کند.

همچنین چون چاپ و انتشار اسکناس جزو تعهدات بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران به حساب می‌آید، براساس بند «الف»، ماده (۲۲) قانون مذکور هیئت نظار مسئول رسیدگی به حساب‌ها و تعهدات بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران است که نسبت به صحت این حساب‌ها و تعهدات باید اظهارنظر کند.

ب) مطابق جزء ۱، بند «ب»، ماده (۲۲) قانون پولی و بانکی کشور (مصوب ۱۳۵۱)، رسیدگی به ترازنامه پایان سال بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران و تهیه گزارش برای مجمع عمومی سالانه توسط هیئت نظار صورت می‌گیرد و براساس جزء ۲، بند «الف» ماده (۱۸) همان قانون، رسیدگی و اظهارنظر نسبت به ترازنامه بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران برای طرح در مجمع عمومی از وظایف شورای پول و اعتبار نیز هست.

ج) مطابق بندهای «۱»، «۳» و «۴» ماده (۲۰) قانون عملیات بانکی بدون ربا، تعیین حداقل و یا حداکثر نسبت سهم سود بانک‌ها در عملیات مشارکت و مضاربه، و نسبت سود بانک‌ها در معاملات اقساطی و اجاره به شرط تملیک و تعیین انواع و میزان حداقل و حداکثر کارمزد خدمات بانکی و حق الوکاله بکارگیری سپرده‌های سرمایه‌گذاری که توسط بانک‌ها دریافت می‌شود جزو وظایف دخالتي و نظارتی بانک مرکزی است. در این راستا مطابق اصلاحیه مورخ ۱۳۶۴/۱۲/۲۵ ماده (۳) آیین‌نامه اجرائی فصل چهارم عملیات بانکی بدون ربا مصوب ۱۳۶۲/۱۲/۱۷ هیئت وزیران تعیین موارد فوق به دست بانک مرکزی و با تصویب وزیر امور اقتصادی

و دارایی قابل انجام است. در ضمن در این آیین‌نامه الزامی به ابلاغ موارد یاد شده از طرف رئیس‌جمهور یا رئیس هیئت دولت یا شخص دیگر وجود ندارد.

د) براساس جزء ۲ بند «ب» ماده (۱۹) قانون پولی و بانکی کشور (مصوب ۱۳۵۱)، رئیس کل بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران بالاترین مقام اجرائی و مسئول حسن اداره امور بانک و موظف به اجرای قانون مذکور و آیین‌نامه‌های مربوط است. در این راستا براساس جزء ۱ بند «الف» ماده (۱۸) همان قانون، شورای پول و اعتبار نیز وظیفه رسیدگی به سازمان و بودجه و مقررات استخدای و آیین‌نامه‌های داخلی بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران را بر عهده دارد.

ه) براساس ماده (۱) قانون تنظیم بازار غیرمتمثل پولی (مصوب ۱۳۸۳)، اشتغال به عملیات بانکی توسط اشخاص حقیقی و یا حقوقی، بدون دریافت مجوز از بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران ممنوع است و نظارت بر حسن اجرای سیاست‌های پولی و اعتباری، مصوبات شورای پول و اعتبار و ... براساس ماده (۲) همان قانون بر عهده بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران است. ولی براساس تبصره «۳» ماده (۱) این قانون، آیین‌نامه نحوه نظارت و ... براساس قوانین پولی و بانکی کشور (مصوب ۱۳۵۱) و عملیات بانکی بدون ربا (مصوب ۱۳۶۲) با تأیید شورای پول و اعتبار و تصویب هیئت وزیران قابل اجراست (که این آیین‌نامه هنوز تصویب و ابلاغ نشده است).

همچنین براساس بند «ب» ماده (۳۰) قانون پولی و بانکی (مصوب ۱۳۵۱)، تشخیص عملیات بانکی با شورای پول و اعتبار است.

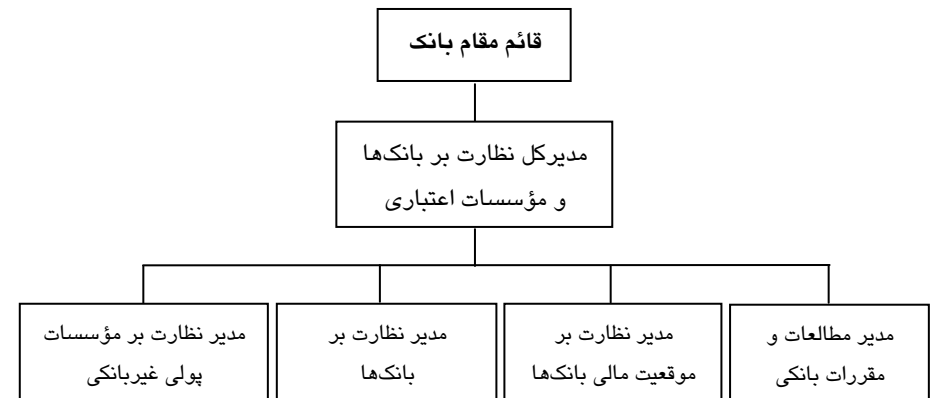
۴. نحوه ارتباط بانک مرکزی با بانکهای دولتی و خصوصی

ارتباط بانک مرکزی با بانکهای دولتی و خصوصی از طریق مدیریت کل نظارت بر بانکها و مؤسسات اعتباری صورت میگیرد.

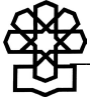
نمودار سازمانی حوزه مدیریت کل نظارت بر بانکها و مؤسسات اعتباری شامل ادارات مطالعات و مقررات بانکی، نظارت بر موقعیت مالی بانکها، نظارت بر بانکها و نظارت بر مؤسسات پولی غیربانکی طبق نمودار زیر است:

نمودار ساختار ارتباط بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران

با بانکهای دولتی و خصوصی

به طور کلی اهداف اساسی مدیریتهای زیر نظر مدیریت کل نظارت بر بانکها و مؤسسات اعتباری عبارت است از: تهیه و تنظیم ضوابط، مقررات و چارچوبهای مورد نظر برای اعمال نظارت مؤثر بر نظام بانکی با تأکید بر نظارت مبتنی بر ریسک

و همچنین مطالعه مستمر تحولات بانکداری در جهان و رویهها و استانداردهای بینالمللی بانکی و نظارتی و بومی کردن آنها به منظور ارتقای سطح کیفی نظارت بر بانکها و مؤسسات اعتباری.

حصول اطمینان از برقراری ثبات و سلامت بانکها و مؤسسات اعتباری از طریق نظارت حضوری به صورت ادواری یا موردی.

نظارت مستمر بر موقعیت مالی بانکها و مؤسسات اعتباری که در حیطه نظارت مدیریت کل نظارت بر بانکها و مؤسسات اعتباری قرار دارند از طریق تجزیه و تحلیل اطلاعات دریافتی از آنها به منظور شناسایی به موقع ریسکها، پیشگیری از وقوع بحرانهای مالی احتمالی و انجام اقدامات اصلاحی برای نیل به اهداف نظارتی بانک مرکزی. ذیلاً برخی از موادی که براساس قوانین مختلف پولی و بانکی ارتباط بین بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران و بانکها (دولتی، غیردولتی و ...) را تشریح می کند، ارائه می شود:

الف) ماده (۳۰) قانون پولی و بانکی کشور (مصوب ۱۳۵۱)

بند «الف» - تأسیس بانک و اشتغال به عملیات بانکی و استفاده از نام بانک در عنوان مؤسسات اعتباری فقط طبق مقررات این قانون ممکن است.

بند «ب» - تشخیص عملیات بانکی با شورای پول و اعتبار است.

بند «ج» - تأسیس بانک در ایران موکول به تصویب اساسنامه آن در شورای پول و اعتبار و صدور اجازه بانک مرکزی است.

بند «ه» - هرگونه تغییر در اساسنامه بانکها بایستی به تصویب شورای پول و اعتبار برسد.

ب) ماده (۳۱) قانون پولی و بانکی کشور (مصوب ۱۳۵۱)

بند «ج» - بانک مرکزی با تصویب شورای پول و اعتبار، می‌تواند مهلت پرداخت سرمایه تعهد شده بانک‌های ایرانی را تعیین و برای اجرا به بانک‌ها ابلاغ نماید.

بند «د» - بانک مرکزی می‌تواند با تصویب هیئت وزیران حداقل سرمایه مذکور در بند «ب» را در مورد کلیه بانک‌ها یا در مورد بانک‌هایی که فعالیت آن‌ها در رشته‌های مخصوصی است افزایش دهد.

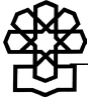
ج) ماده (۳۳) قانون پولی و بانکی کشور (مصوب ۱۳۵۱)

بند «الف» - میزان و نحوه ایجاد اندوخته قانونی بانک‌ها و طرز استفاده از آن طبق آیین‌نامه‌ای که به تصویب شورای پول و اعتبار خواهد رسید تعیین خواهد شد. اندوخته قانونی از ۱۵ درصد سود ویژه سالانه کمتر و از ۲۰ درصد بیش‌تر نخواهد بود.

بند «ب» - در صورتی که سرمایه بانکی بر اثر زیان از حداقل مقرر در این قانون کمتر شود، باید براساس آیین‌نامه‌ای که در این مورد به تصویب شورای پول و اعتبار خواهد رسید سرمایه خود را تکمیل کند.

بند «ج» - نحوه و اصول حسابداری و دفترداری بانک‌ها را، به نحوی که ترازنامه مربوط نشان‌دهنده کلیه دارایی‌ها و بدهی‌های بانک باشد، شورای پول و اعتبار تعیین خواهد کرد و بانک‌ها مکلف به اجرای آن خواهند بود.

بند «د» - میزان استهلاك دارایی‌های منقول و غیرمنقول قابل استهلاك و هزینه‌های تأسیس و توسعه و همچنین میزان اندوخته‌های احتیاطی بانک‌ها از طرف شورای پول و اعتبار تعیین خواهد شد و بانک‌ها موظف به اجرای آن خواهند بود.

د) ماده (۳۴) قانون پولی و بانکی کشور

بند «۵» - اعطای اعتبار به اعضای ارکان یا رؤسای ادارات و بازرسان بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران توسط بانک‌ها ممنوع است، مگر با رعایت آیین‌نامه‌ای که در این مورد به تصویب شورای پول و اعتبار خواهد رسید.

هـ) ماده (۳۵) قانون پولی و بانکی کشور

بند «ب» - مدیران و رؤسای هیچ بانکی نمی‌توانند بدون اجازه بانک مرکزی ایران در بانک دیگری سهم یا سمتی داشته باشند.

و) ماده (۳۶) قانون پولی و بانکی کشور

طرز تهیه و تنظیم ترازنامه و حساب سود و زیان بانک‌ها و مؤسسات اعتباری را بانک مرکزی تعیین خواهد کرد.

ز) ماده (۳۷) قانون پولی و بانکی کشور

بانک‌ها مکلفند مقررات این قانون و آیین‌نامه‌های متکی بر آن و دستورهای بانک مرکزی را که به موجب این قانون یا آیین‌نامه‌های متکی بر آن صادر می‌شود و همچنین مقررات اساسنامه مصوب خود را رعایت کنند.

ح) ماده (۳۸) قانون پولی و بانکی کشور

بند «الف» - کلیه بانک‌هایی که در ایران کار می‌کنند عضو کانون بانک‌ها شناخته می‌شوند.

بند «ب» - کانون بانک‌ها دارای شخصیت حقوقی و استقلال مالی بوده و به موجب اساسنامه‌ای که به تصویب شورای پول و اعتبار خواهد رسید اداره خواهد شد.

ط) ماده (۳۹) قانون پولی و بانکی کشور (مصوب ۱۳۵۱)

در موارد زیر ممکن است بنا به پیشنهاد رئیس کل بانک مرکزی و تأیید شورای پول و اعتبار و تصویب هیأتی مرکب از نخست‌وزیر و وزیر دارایی و وزیر اقتصاد و وزیر دادگستری، اداره امور بانک به عهده بانک مرکزی ایران واگذار شود یا ترتیب دیگری برای اداره بانک داده شود یا اجازه تأسیس بانک لغو شود:

الف) در صورتی که مقامات صلاحیتدار بانک تقاضا نمایند.

ب) در صورتی که بانک در مدت یک سال از تاریخ ابلاغ اجازه تأسیس عملیات خود را شروع نکند.

ج) در صورتی که بانکی بدون عذر موجه فعالیت خود را برای مدتی متجاوز از یک هفته قطع کند.

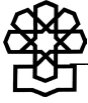
د) در صورتی که بانکی برخلاف این قانون و آیین‌نامه‌های متکی بر آن و دستورات بانک مرکزی که به موجب این قانون یا آیین‌نامه‌های متکی بر آن صادر می‌شود و یا برخلاف اساسنامه مصوب خود عمل نماید.

هـ) در صورتی که قدرت پرداخت بانکی به خطر افتد یا سلب شود.

تبصره - بانکی که اجازه تأسیس آن لغو می‌شود از تاریخ الغای اجازه تأسیس طبق دستور بانک مرکزی ایران عمل خواهد کرد.

ی) ماده (۴۳) قانون پولی و بانکی (مصوب ۱۳۵۱)

بانک‌ها و مؤسسات اعتباری که نسبت‌های مقرر در بندهای «۲، ۳، ۴، ۵ و ۶» ماده (۱۴) را رعایت نکنند به تشخیص شورای پول و اعتبار مکلف به پرداخت مبلغی معادل ۱۲ درصد در سال نسبت به مبلغ مورد تخلف هستند.

ک) ماده (۲۲) قانون عملیات بانکی بدون ربا (مصوب ۱۳۶۲)

بانک‌ها می‌توانند با اجازه بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران با مؤسسات دولتی و وابسته به دولت و شرکت‌های دولتی به عملیات مجاز بانکی مبادرت نمایند.

ل) ماده واحده قانون اجازه تأسیس بانک‌های غیردولتی (مصوب ۱۳۷۹)

بند «ب»، ضوابط مربوط به نحوه فعالیت بانک‌ها از قبیل رعایت نسبت‌های مالی تعیین شده جهت داشتن ساختار مالی سالم و ... و فعالیت‌های بانک‌ها، طبق قوانین پولی و بانکی کشور (مصوب ۱۳۵۱) و عملیات بانکی بدون ربا (مصوب ۱۳۶۲) خواهد بود.

م) ماده (۲)، قانون تنظیم بازار غیرمتشکل پولی (مصوب ۱۳۸۳)

تبصره «۱» - در صورت ارائه گزارش و احرار تخلف به تشخیص بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، این بانک می‌تواند نسبت به تعلیق مجوز مؤسسات مختلف اقدام نماید. در این موارد، نیروی انتظامی جمهوری اسلامی ایران مکلف به ... است. در صورت اعتراض، متقاضی می‌تواند به مراجع ذیصلاح قضایی مراجعه نماید.

تبصره «۲» - بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران پس از اعمال نظارت بر مؤسسات موضوع این قانون به ساماندهی آنان در چارچوب مقررات موجود به شرح ... اقدام می‌نماید.

جمع‌بندی و نتیجه‌گیری

آنچه از بررسی و تحلیل مفاد قوانین مختلف پولی و بانکی استنباط می‌شود این است که:

۱. تعیین حداقل و حداکثر نسبت سهم سود بانک از معاملات مشارکت و مضاربه

و نسبت سود از معاملات فروش اقساطی و اجاره به شرط تملیک در تناسب با قیمت تمام شده مورد معامله و میزان کارمزد و حق الوکاله به کارگیری سپرده‌ها از وظایف بانک مرکزی (یا تصویب وزیر امور اقتصادی و دارایی) بوده و شامل بانک‌های دولتی و خصوصی هر دو است.

۲. نظارت بانک مرکزی شامل نظارت بر فعالیت کلیه بانک‌های دولتی، غیردولتی و مؤسسات مالی و اعتباری است که شامل موارد زیر است:

۱-۲. اعطای مجوز تأسیس، تعلیق و لغو مجوز فعالیت،

۲-۲. تشخیص عملیات بانکی،

۳-۲. تصویب اساسنامه و تغییرات اساسنامه بانک‌ها،

۴-۲. تعیین مهلت پرداخت سرمایه تعهد شده بانک‌های ایرانی،

۵-۲. تعیین نسبت کفایت سرمایه،

۶-۲. تعیین میزان و نحوه ایجاد اندوخته قانونی،

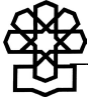
۷-۲. نحوه اصول حسابداری و دفتری،

۸-۲. صدور مجوز اعطای اعتبار به ارکان یا رؤسای ادارات و بازرسان بانک

مرکزی توسط بانک‌ها،

۹-۲. ضوابط مربوط به نحوه فعالیت بانک‌ها و مؤسسات پولی و اعتباری.

موارد فوق بیانگر اعطای اختیارات قانونی لازم به بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران (و ارکان آن) جهت مدیریت صحیح بازار پول و اعتبار و نظارت بر فعالیت‌های بانک‌های دولتی، غیردولتی و مؤسسات مالی و اعتباری است.

منابع و مآخذ

۱. قانون بانکی و پولی کشور، مصوب ۱۳۳۹.

۲. قانون پولی و بانکی کشور، مصوب ۱۳۵۱.

۳. قانون عملیات بانکی بدون ربا (بهره)، مصوب ۱۳۶۲.

۴. قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران.

۵. نشریات بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران.

۶. آیین‌نامه‌های اجرائی قانون عملیات بانکی بدون ربا (بهره).

شماره مسلسل: ۸۵۴۷

شناسنامه گزارش

عنوان گزارش: ساختار تشکیلاتی، وظایف و فرایند تصمیم‌گیری در بانک مرکزی

جمهوری اسلامی ایران و نحوه تعامل با بانکها

Report Title: Structural Organization and Monetary Policy in central bank of Islamic Republic of Iran and Its Relations With Banking System

نام دفتر: مطالعات اقتصادی (گروه بازارهای مالی)

تهیه و تدوین: صمد عزیزنژاد، حسین حشمتی مولایی

ناظر علمی: مرتضی عزتی

متقاضی: احمد توکلی (رئیس مرکز پژوهش‌ها)

ویراستار: _____

واژه‌های کلیدی و معادل انگلیسی آنها:

۱. بانک مرکزی (Central Bank)

۲. شورای پول و اعتبار (Monetary and Credit Council)

۳. مجمع عمومی بانک مرکزی (Central Bank Assembly)

منابع و مآخذ تهیه گزارش:

در انتهای گزارش درج شده است.

تاریخ انتشار: ۱۳۸۶/۶/۱۳